

เศรษฐกิจสมัยธนบุรี

นางสาวจิราธร ชาติศิริ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-6729-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I22002509

THE ECONOMY DURING THE THONBURI PERIOD

Miss Jirathorn Chartsiri

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in History

Department of History

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-17-6729-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์

เศรษฐกิจสมัยธนบุรี

โดย

นางสาวจิราธร ชาติศิริ

สาขาวิชา

ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ ดร.ธีรวัต ณ ป้อมเพชร

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

 คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ฉลอง สุนทราวาณิชย์)

 อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร.ธีรวัต ณ ป้อมเพชร)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิตรี เจริญพงศ์)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อดิศร หมวกพิมาย)

จิราธร ชาติศิริ : เศรษฐกิจสมัยธนบุรี. (THE ECONOMY DURING THE THONBURI PERIOD) อ.ที่ปรึกษา: อ.ดร.ธีรวัต ฒ ป้อมเพชร, 218 หน้า. ISBN 974-17-6729-3

การสูญสลายของกรุงศรีอยุธยา ส่งผลให้เศรษฐกิจและการค้าที่เคยมีมากกว่าสี่ร้อยปี ต้องล่มสลายไป วิทยานิพนธ์เรื่องเศรษฐกิจสมัยธนบุรี พ.ศ.2310 - 2325 จึงมุ่งศึกษาในด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจและการค้าในสมัยธนบุรี และบทบาทของสมเด็จพระเจ้าตากสินในด้านต่างๆ เช่น นโยบายในด้านการค้า ทั้งการค้าภายในและการค้าภายนอก, นโยบายในการขยายอาณาเขตซึ่งส่งผลต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจ รวมทั้งศึกษาเศรษฐกิจสมัยธนบุรีในฐานะที่เป็นพื้นฐานให้กับเศรษฐกิจของกรุงรัตนโกสินทร์ในช่วงเวลาต่อมา

จากการศึกษาพบว่าเศรษฐกิจในสมัยธนบุรีเป็นเศรษฐกิจที่มีการฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องตลอดรัชสมัย การฟื้นฟูการค้าและเศรษฐกิจสมัยธนบุรีเกิดขึ้นโดยมีปัจจัยสำคัญอยู่ที่การค้ากับต่างประเทศเช่นเดียวกับสมัยอยุธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าภายในภูมิภาคและการค้ากับจีน ซึ่งเป็นการค้าเอกชนมากกว่าการค้าในระบบบรรณาการ โดยผู้มีบทบาทในการทำการค้าเอกชนในสมัยกรุงธนบุรีคือพ่อค้าและขุนนางชาวจีน การขยายอำนาจของสมเด็จพระเจ้าตากสินไปยังเมืองต่างๆเป็นการขยายอำนาจซึ่งคำนึงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการเมือง

ภาควิชา.....ประวัติศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต.....จิราธร ชาติศิริ.....
 สาขาวิชา.....ประวัติศาสตร์.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....อ.อ.....
 ปีการศึกษา.....2547.....

4480113922 : MAJOR HISTORY

KEYWORD: THONBURI/ KING TAKSIN/ ECONOMY/ CHINESE TRADER/ TRADE

JIRATHORN CHARTSIRI: THE ECONOMY DURING THE THONBURI PERIOD

THESIS ADVISOR: DR.DHIRAVAT NA POMBEJRA, 218 pp. ISBN 974-17-6729-3.

The final fall of Ayutthaya led to the collapse of the centuries-old economy and trade in Siam. This thesis therefore aims to study the revival of the economy and of trade during the Thonburi period, and the various roles of King Taksin in this process, such as his trade policies and his territorial conquests, which helped effect this economic revival. The economy during the Thonburi period will also be interpreted as having laid the foundations for the Siamese economy during the early Bangkok period.

This thesis finds that the economy during the Thonburi period revived steadily throughout the reign of King Taksin. The revival of commerce and the economy during this period was greatly helped by Siam's overseas trade, especially trade within the region and trade with China, the latter being more of a private nature than tributary. Naturally the people who played key roles in this commerce were Chinese traders and Chinese officials in Siam. The expansion of King Taksin's power into several neighbouring territories was often undertaken with economic objectives in mind as well as purely political ones.

Department.....History.....Student's signature.....*วิจิตร ชัยศิริ*
 Field of Study.....History.....Advisor's signature.....*D. P.*
 Academic Year.....2004.....*๒.*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จลงได้ด้วย ความกรุณา ความช่วยเหลือ คำแนะนำ และกำลังใจจากบุคคลจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายดังนี้

กราบขอบพระคุณ ศ.ดร.นิยะดา เหล่าสุนทร ผู้ประสิทธิประสาทความรู้ และเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยศึกษาต่อในชั้นมหาบัณฑิต

กราบขอบพระคุณกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลาอ่านวิทยานิพนธ์ และกรุณาให้คำแนะนำในประเด็นต่างๆ เพื่อให้ผู้วิจัยนำไปแก้ไข

กราบขอบพระคุณ อ.ดร.สุนทร ชูตินทรานนท์ และ ผ.ศ.อดิศร หมวกพิมาย สำหรับความกรุณา ให้ความสนใจในหัวข้อวิทยานิพนธ์ มอบข้อคิดและแนวทางที่เป็นประโยชน์อย่างสูงสำหรับการทำวิทยานิพนธ์

กราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาประวัติศาสตร์ ที่ได้ประสิทธิประสาทความรู้ รวมทั้งให้ความกรุณาต่อผู้วิจัย ขอขอบคุณความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ทุกท่าน พี่สมพร พี่ประสิทธิ์ ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ขอขอบคุณพี่บุรณารักษ์ หอสมุดคณะอักษรศาสตร์ สำหรับความกรุณาในทุกๆเรื่อง และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ศูนย์ไทยศึกษา คุณวีณา คุณฟ้าใส สำหรับความช่วยเหลือ และความรู้สึที่ดีที่รู้สึกได้ทุกครั้งที่จะไปเยี่ยมเยียน

ขอขอบคุณภาควิชาประวัติศาสตร์ ระยะเวลาสี่ปีที่ศึกษาอยู่ ได้สั่งสอนให้ผู้วิจัย มีความอดทน อดกลั้น มีความเข้มแข็ง และมีมุมมองต่อวงการวิชาการที่แตกต่างไปจากวันที่ก้าวเข้ามา ประสบการณ์ที่ได้จะเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยจดจำไว้เสมอ

ขอขอบคุณ พี่ตั้ง อ.วรพร ภูพงศ์พันธ์ สำหรับความกรุณาด้านข้อมูล และให้กำลังใจน้องคนนี้เสมอ ขอขอบคุณเพื่อนๆ คุณกรกิต คุณวัชณี คุณสุวิชัย คุณนิตยาภรณ์ คุณมาโนช คุณสุรพงษ์ คุณธิบัติ คุณปิยะพร คุณวิวัฒน์ ขอขอบคุณน้องพุทธ สำหรับความรู้และความช่วยเหลือในการทำรูปแบบวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณทุกๆ น้องๆทุกคน ที่ไม่ได้เอ่ยชื่อในที่นี้ สำหรับกำลังใจและความห่วงใย ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดที่ได้จากการเข้ามาศึกษา

ขอขอบคุณ คุณมาณวิน สงเคราะห์ พี่ชายคนสำคัญที่สนับสนุนการเรียนต่อของน้องสาวเสมอ ขอขอบคุณ คุณรัชชัย ปิยะกุลชัยเดช สำหรับความช่วยเหลือในด้านหนังสือ จัดทำแผนที่ รวมถึงการแก้ปัญหาด้านคอมพิวเตอร์ในระหว่างทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ คุณอวล บรรลือคดี ผู้ให้ความช่วยเหลือในการจัดทำซีดีรวม

ขอขอบคุณทุกๆ คนในครอบครัวสำหรับกำลังใจ ติดตามความเคลื่อนไหว และให้การสนับสนุนในทุกๆทาง โดยเฉพาะคุณนิสกร พี่สาวที่แสนดี กรุณาช่วยเหลือในการรับผิดชอบรูปแบบวิทยานิพนธ์ที่ยุ่งยากทั้งหมดอย่างเต็มใจ ขาดซึ่งกำลังใจจากครอบครัว วิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะไม่มีวันสำเร็จลงได้ เหนือสิ่งอื่นใด กราบเท้าพ่อและแม่ ผู้ให้ความรัก ความกรุณาแก่ผู้วิจัยอย่างหาที่สุดไม่ได้ หากวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะมีความดีใดๆ ขอมอบให้แก่พ่อและแม่ความบกพร่องใดๆ ที่เกิดขึ้นผู้วิจัยขอรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สุดท้ายนี้ กราบขอบพระคุณ อ.ดร.ธีรวัต ฌ บ่อมเพชร อาจารย์ที่ปรึกษา สำหรับความกรุณา ความช่วยเหลือ และคำแนะนำที่มีประโยชน์ รวมถึงกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ อาจารย์เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่ดีที่สุดเท่าที่นิสิตจะมีได้ ความกรุณาจากอาจารย์เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยจะไม่มีวันลืม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญแผนที่.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
หลักการและเหตุผล.....	1
วัตถุประสงค์.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	4
วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
สมมติฐาน.....	4
ทบทวนวรรณกรรม.....	5
หลักฐานที่ใช้.....	13
2 เศรษฐกิจสมัยอยุธยาตอนปลาย.....	17
การค้าภายในและการค้าภายนอก.....	17
ผู้มีบทบาททางการค้า.....	25
สินค้าในสมัยอยุธยา.....	27
3 เมืองธนบุรี.....	34
เมืองธนบุรีในสมัยอยุธยา.....	34
กรุงธนบุรี พ.ศ.2310-2325.....	38

บทที่	หน้า
4	สภาพเศรษฐกิจ : รายรับ รายจ่าย เงินตราและ แรงงาน..... 64
	รายรับ..... 64
	รายจ่าย..... 80
	เงินตรา..... 90
	แรงงาน..... 94
5	สงครามและมิติทางเศรษฐกิจ..... 115
	การขยายอำนาจสู่หัวเมืองตะวันออก..... 115
	การขยายอำนาจสู่หัวเมืองฝ่ายเหนือ..... 122
	การขยายอำนาจสู่หัวเมืองล้านนา..... 126
	การขยายอำนาจสู่หัวเมืองภาคใต้..... 130
	การขยายอำนาจสู่เมืองฮาเตียน..... 146
	การขยายอำนาจสู่หัวเมืองลาว..... 152
6	การค้าในสมัยธนบุรี..... 160
	การค้าภายในและการค้าภายนอก..... 160
	สินค้าเข้าและสินค้าออก..... 179
	หน่วยงานราชการและผู้มีบทบาททางการค้า..... 185
7	บทสรุป..... 198
	รายการอ้างอิง..... 200
	ภาคผนวก..... 212
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์..... 216

สารบัญแนที่

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่สถานที่สำคัญสมัยธนบุรี.....	51
2	แผนที่ชุมชนเชื้อชาติต่างๆในสมัยธนบุรี.....	52
3	แผนที่ศาสนสถานสำคัญสมัยธนบุรี.....	58
4	แผนที่เมืองท่าฝ่งอ่าวไทย.....	145
5	แผนที่เมืองต่างๆในลาวและเขมร.....	157